

PREDGOVOR

»Silno je volio Crkvu i jadni naš narod«

(bl. Alojzije kardinal Stepinac)

Urukama vam je posljednji u nizu od 4 sveska okružnica i poslanica te najznačajnijih govora i osvrta našega najpoznatijega i najuglednijega đakovačkoga ili bosanskoga i srijemskog biskupa – Josipa Jurja Strossmayera.

Ideja i poticaj za izdanje pastirskog učenja biskupa Strossmayera

U Hrvatskom domu kulture u Đakovu upriličena je početkom ove građanske godine premijerna projekcija dokumentarnog filma u produkciji Hrvatske radiotelevizije (HRT) o biskupu Strossmayeru prigodom obilježavanja 200. obljetnice rođenja i 110. godišnjice njegove smrti. Vraćajući se s projekcije kući, nadbiskup Marin Srakić i ja putem smo komentirali film. Nadbiskup je, među ostalim, primijetio da se biskupa Strossmayera u filmu predstavilo kao političara, župana, graditelja, mecenu, gospodarstvenika itd., ali da je kao biskup bio predstavljen tek kao sudionik Prvoga vatikanskog sabora, koji je, kao glasnogovornik opozicije, zbog svojih stavova, bio u napetim odnosima s tadašnjim papom Pijom IX. Složili smo se da uz neke pozitivne dimenzije koje treba vrednovati, film ipak pruža nepotpunu sliku o Josipu Jurju Strossmayeru kao bosanskom ili đakovačkom i srijemskom biskupu.

Uočili smo poglavito da se u navedenom filmu, ali i inače u našoj društvenoj stvarnosti, često polazi od biskupova gesla »Sve za vjeru i za domovinu«, ali se u pravilu govori samo o njegovu zauzimanju »za domovinu«, a jednostavno ignorira prvi dio toga gesla – »Sve za vjeru«, iako upravo na tome počiva cjelokupno djelovanje biskupa Strossmayera budući da se bez duboko kršćanske i pastirske motivacije ne može do kraja razumjeti ni njegov javni,

politički, a niti kulturno-prosvjetni rad. Nadbiskup Srakić zaključio je raspravu kritičkim osvrtom: Politički ambijent Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije između dva svjetska rata te kasnija komunistička jugoslavenska ideologija i tendenciozna historiografija uspjeli su – svaka garnitura na svoj način – na biskupa Strossmayera nabaciti stigmatu jugoslaven-skog ideologa te će trebati još koje desetljeće iščitavanja Strossmayerovih dokumenata i riječi kako bi ga se oslobodilo od stigme »jugoslavenštine«.

Taj pozitivan proces je u tijeku zahvaljujući činjenici da su znanstvene i kulturne institucije koje je biskup Strossmayer osnovao objavile dokumente, govore i druge izvore koji svjedoče o njegovu kulturnom i prosvjetnom djelovanju te je time ta građa postala dostupnijom ne samo znanstvenicima – istraživačima, nego i širem krugu povjesničara i drugih čitatelja. No, istodobno smo mi crkveni ljudi suodgovorni za necjelovito i sasvim parcijalno predstavljanje Josipa Jurja Strossmayera kao biskupa. Ponajprije smo odgovorni mi – u našoj biskupiji – jer je biskup Strossmayer zadužio ponajviše upravo nas – današnju Đakovačko-osječku nadbiskupiju.

Njegovo biskupsko pastirsko učenje i rad te njegova pastoralna nastojanja ostala su sve do danas uglavnom nepoznata historiografima i javnosti, jer smo dopustili da njegove slavne pastirske – osobito korizmene – ali i druge poslanice, kao i njegovi brojni nagovori i pisma ostanu skriveni vjernicima i svećenicima u svega petnaestak sačuvanih primjeraka *Glasnika Biskupije đakovačko sriemske / Glasnika Biskupija bosanske i sriemske* (koji je počeo izlaziti 1873. godine), a čuvaju se po raznim knjižnicama. Biskup Strossmayer je baš zbog toga kao biskup i pastir, što je prvenstveno bio, ostao nepoznat i nama samima i široj javnosti.

Nekoliko dana kasnije, nadbiskup Srakić izrazio je spremnost da se osobno upusti u posao da prikupi duhovnu – učiteljsku i pastirsku – ostavštinu biskupa Strossmayera, razasutu po raznim brojevima i godištima *Glasnika* te da tu građu priredi za tisak. Upozorio je na njezinu obimnost te predložio da Nadbiskupski ordinarijat i Središnja nadbiskupijska i fakultetska knjižnica budu izdavači. Zamolio je da sa suradnicima koji vode neposrednu brigu o financijskom poslovanju naših središnjih nadbiskupijskih ustanova porazgovaram te vidim je li Nadbiskupski ordinarijat u mogućnosti izdvojiti potrebna financijska sredstva.

Zahvala suradnicima

Oko nadbiskupa Srakića ubrzo se okupilo nekoliko vrijednih i marljivih osoba koje su bile spremne pomoći u onome što mogu: skeniranju, dijelom i prepisivanju tekstova, lekturi, uređivanju i grafičkoj obradi tekstova i svezaka cjelokupne građe za tisak te konačnoj korekturi.

Zahvaljujem stoga svima koji su se ugradili u ova četiri sveska. U prva tri okupljene su okružnice i poslanice biskupa Strossmayera, a u četvrtom dio njegovih veoma zapaženih te značajnih nastupa u raznim prigodama. Kao dijecezanski biskup, želim zahvaliti svima koje nadbiskup Srakić spominje u svom Predgovoru prvoga sveska ovoga niza (str. 15.), a posebno uredniku izdanja, mons. dr. sc. Vladimiru Dugaliću, te voditeljici Središnje nadbiskupijske i fakultetske knjižnice, gđici Ankici Landeka, za njihov znalčki i stručan doprinos.

Želim zahvaliti i našim ekonomima, vlč. Mati Gašparoviću i mons. Nedjeljku Čuturi, što su prepoznali važnost projekta, pokazali svoje razumijevanje za njega te se pobrinuli za potrebnu financijsku podršku.

Doprinos nadbiskupa Srakića

No, najveću zahvalnost dugujemo začetniku ideje o izdavanju ovoga niza, mons. dr. Marinu Srakiću, đakovačko-osječkom nadbiskupu i metropolitu u miru, koji je istodobno na sebe preuzeo i najveći te najzahtjevniji dio posla. Ističem osobito njegovo pomno iščitavanje dugih tekstova biskupa Strossmayera, koji prilikom izvornog objavljivanja nerijetko nisu imali nikakva podnaslova niti bili podijeljeni u odlomke, a protezali su se i na desetak stranica *Glasnika*. Nadbiskup Srakić prostudirao je svaki Strossmayerov tekst, razlomivši one duže u brojne manje odlomke. Potom im je znalčki, sabirući ih po nekoliko u jednu cjelinu, prema nutarnjoj misli i logici njihova časnog autora, dao podnaslov (u tekstu otisnut masnim kosim slovima) kako bi se olakšalo čitanje, a čitatelji jasnije uočili teme o kojima, u tom dijelu svoga teksta, govori biskup Strossmayer. Na kraju svakoga sveska otisnut je na taj način razrađen sadržaj svake poslanice, s mrežom jasno razlučenih podnaslova biskupa Strossmayera i nadbiskupa Srakića. Tako je nadbiskup Srakić svojim radom uvelike olakšao čitanje Strossmayerovih tekstova, kao i njihovo sadržajno pretraživanje te povezivanje srodnih tema u raznim poslanicama i drugim tekstovima.

Osim toga, nadbiskup Srakić preveo je po prvi put određene govore i okružnice s latinskog jezika, ili nadopunio započete prijevode dr. Andrije Spiletka, pa su tako dosad nepoznati tekstovi ugledali svjetlo dana i postali dostupni čitateljima. Ni taj posao nije bio lagan jer latinština biskupa Strossmayera, na ponekim mjestima, nadilazi i samog Cicerona.

Osim toga, svaki je jezik živo tkivo koje se stalno razvija, pa tako i njegov pravopis i rječnik. Razdoblje od 90 godina (koliko je Strossmayer poživio, od toga 55 godina kao đakovački biskup) dugo je razdoblje i za jedan jezik. Tako se pravopis hrvatskoga jezika nekoliko puta mijenjao za Strossmayerove pastirske službe, što je razvidno usporedimo li tekstove koje je napisao potkraj života s onima sa samog početka njegove službe. Pri obradi tekstova nadbiskup Srakić poštovao je pravopisna načela koja je u svojem pisanju slijedio biskup Strossmayer, ali ih je ponešto pojednostavio u duhu današnjeg hrvatskog jezika kako bi olakšao njihovo čitanje.

U rječniku biskupa Strossmayera našlo se i dosta arhaizama, nama stranih do te mjere da ih uopće ne razumijemo. Kako bi mlađim generacijama olakšao čitanje, nadbiskup Srakić je, uz pomoć gđe Anzelme Salopek, lektorice, sabrao takve riječi, pojasnio njihovo značenje i uvrstio ih na kraju svakoga sveska u *Kazalo starih riječi*. Osim toga, vrijedno je istaknuti i nadbiskupov doprinos u stvaranju *Kazala imena*, koje također nalazimo na kraju svakog sveska.

Nadbiskup Srakić približio nam je biskupa Strossmayera i omogućio mu da ponovno progovori. Zato, na sasvim osobit način, s posebnim poštovanjem, u ime svih svećenika i vjernika Đakovačko-osječke nadbiskupije te u svoje ime, zahvaljujem mons. dr. sc. Marinu Srakiću, našem prvom nadbiskupu i metropolitu, što je svojom marljivošću, strpljivošću i neumornim znalačkim radom omogućio da biskup Strossmayer ponovno progovori svoje »poljubljenom stadu«.

Vrijednost ovog izdanja

Vjerujem da su ovi tekstovi koji su proizašli iz uma, srca i pera biskupa Strossmayera, a dosad raspršeni po pojedinim brojevima *Glasnika* te čuvani u svega desetak primjeraka, zakopanih po malobrojnim knjižnicama, no sada prikupljeni i svi zajedno objavljeni kao jedna cjelina (s oko 2.500 stranica sabranih u četiri knjige), u 500 primjeraka, koji će se raširiti na različite

adrese, najbolji prilog osvjetljavanju Josipa Jurja Strossmayera kao biskupa i pastira svoje biskupije.

Istodobno, dok i ovom prigodom želimo izraziti zahvalnost mnogobrojnim domaćim i inozemnim ustanovama i institucijama koje su tijekom ove 2015. godine organizirale međunarodne znanstvene simpozije, stručne i znanstvene kolokvije o liku i djelu biskupa Strossmayera, podigle spomenik njemu u čast, postavile izložbe vezane uz njegovu osobu te na druge načine obilježile 200. obljetnicu rođenja i 110. obljetnicu smrti biskupa Josipa Jurja Strossmayera, izričem svoje uvjerenje da će ova četiri sveska biskupove pisane ostavštine ostati najvrednija ostavština svih ovogodišnjih obilježavanja njegovih obljetnica. Nitko ne može progovoriti o biskupu Strossmayeru bolje i snažnije od njega samoga. Njegova se riječ pokazuje uvelike kao snažna proročka riječ i za nas: kako za nas pastire – njegove nasljednike, tako i za »poljubljeno stado« njegovih biskupija danas.

U 89. godini svoga života, svjestan da su mu snaga i zdravlje popustili, biskup Strossmayer je u uvodu svoje posljednje korizmene okružnice napisao: »Kako je moje zdravlje i moja snaga popustila ne ću sad u ovoj izvanrednoj starosti svojoj, osamdeset i devetu godinu života sam svoga nastupio, ne ću nego samo nekoliko rieči reći.« No, istodobno piše i sljedeće: »Moji su listovi u tom obziru obće poznati; pače te moje pastirske listove ostavljam stadu svomu kano njeku baštinu, u koje kadšto pogledati i u svetoj se vjeri i u svetomu spasu okriepiti može, sjećajući se na svoga vrhovnog pastira, da se za njega Boga moli: ne bi li se jednom skupa š njim u blaženstvu vječitomu zajedno našli svi oni, koji su jednom u ovoj umrlosti zajedno živili i vierno Bogu služili« (svezak III., str. 621.). No, zbog svoje nedostupnosti, pastirski »listovi« biskupa Strossmayera posljednjih su stotinjak godina bili zakopano blago, nedostupno njegovu stadu, a historiografi su istodobno jednostrano predstavljali lik i djelo biskupa Strossmayera, predstavljajući ga više kao svjetovnog čovjeka nego kao biskupa i pastira crkvene zajednice, zanemarujući početni i nosivi dio njegova mota »Sve za vjeru i za domovinu«.

Ponovno izdanje objedinjenih »listova« pastirskog učenja uvelike nam olakšava i omogućuje da čitamo i oslušujemo izvornu pastirsku riječ biskupa Strossmayera, da ga bolje i cjelovitije upoznamo, da ga objektivnije vrednujemo kao čovjeka i biskupa, te da od njega učimo.

Vjerujem da ćemo se i mi čitajući ove tekstove složiti s blaženim kardinalom Alojzijem Stepincem koji je, pročitavši Spiletkove tekstove o biskupu Strossmayeru, zapisao 1959. godine u svoj *Dnevnik* sljedeće: »Što dalje čitam o Strossmayeru, i onda njegove govore i propovijedi, to sve više vidim, da je bio velik čovjek. Moram promijeniti mišljenje o njemu. Silno je volio Crkvu i jadni naš narod.« (14. XI. 1959.).¹

U Đakovu, 18. studenoga 2015.,

o 166. obljetnici Strossmayerova imenovanja
za biskupa bosanskoga ili đakovačkoga i srijemskog

✠ Đuro Hranić
nadbiskup đakovačko-osječki

¹ J. VRANEKOVIĆ, *Dnevnik*. Život u Krašiću zaslužjenog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca. Priredio i bilješkama popratio dr. Juraj Batelja, Zagreb, 2011., 787.